

ANDREA CAVALLETTI

CLASS

Οι Μηχανές της Νέας Δεξιάς

Andrea Cavalletti

Περίληψη

Στόχος του παρόντος άρθρου είναι να δώσει μια απάντηση στο ζήτημα της Νέας Δεξιάς εφαρμόζοντας το θεωρητικό μοντέλο της «μυθολογικής μηχανής» που ανέπτυξε ο Ιταλός μελετητής του μύθου και γερμανολόγος Φούριο Γέζι. Σύμφωνα με τον Γέζι, η παραγωγή στερεοτύπων, θεωριών συνωμοσίας και η εκμετάλλευση μυθολογικών-θρησκευτικών εικόνων για πολιτικούς σκοπούς είναι χαρακτηριστικά της δραστηριότητας της μυθολογικής μηχανής. Στο πλαίσιο αυτής της δραστηριότητας εντάσσεται, προφανώς, η δημιουργία της μνησικάκης μικροαστικής μάζας και –βάσει της υπόθεσής μας– η διατήρηση του αρχικού «παραδόξου» της: πρόκειται για μια μάζα που αισθάνεται καταπιεσμένη από τον ίδιο τον μηχανισμό που τη διατηρεί ως τέτοια, κατασκευάζοντας και οργανώνοντας το μνησικάκο αίσθημα καταπίεσής της. Από τη σκοπιά της Νέας Δεξιάς, αυτός ο φαύλος κύκλος μετατρέπεται προφανώς σε ενάρετο· για εμάς, αντίθετα, η πραγματική αποδόμηση αυτού του τεχνάσματος σημαίνει την καταστροφή των συνθηκών που το καθιστούν αποτελεσματικό και παραγωγικό.

1.

Αν δεν πιστεύουμε ή δεν ενδιαφερόμαστε να πιστέψουμε σε έναν τεχνικό αυτοπροσδιορισμό, μπορούμε πραγματικά να πιστέψουμε στην ύπαρξη μιας «Νέας Δεξιάς»; Μήπως αυτό το επίθετο «νέα» αναφέρεται στην πτέρυγα που με κάθε κόστος, χρησιμοποιώντας κάθε μέσο, εργαζόταν πάντα για τη συντήρηση των συνθηκών κυριαρχίας και εκμετάλλευσης; Όποια κι αν είναι η απάντηση, ο κίνδυνος είναι να ενδώσουμε στη συνήθεια (στην πραγματικότητα ένα παλιό ελάττωμα) να αναζητούμε πάντα «νέα» φαινόμενα για να τα κατανοήσουμε, δηλαδή να πιστέψουμε στον μύθο της καινοτομίας (ο θετικός όρος) που αναγκαία αντικαθιστά ό,τι έχει γραφτεί και έχει παραδοθεί (ο αρνητικός όρος, το όχι-νέο). Ο μύθος αυτός βασίζεται στη γραμμικότητα της προόδου και, επομένως, στην παραδοχή ότι το παλιό φαινόμενο είναι αυτό που έχει ήδη κατανοηθεί, ενώ το νέο είναι το ασυνήθιστο που πρέπει να κατανοήσουμε. Με

άλλα λόγια, πρέπει να κατανοήσουμε μια αλλαγή, μια καινοτομία, της οποίας όμως οι όροι υποθέτουμε ότι είναι ήδη γνωστοί. Μια τέτοια αντίληψη της καινοτομίας είναι προφανώς παράδοξη, αλλά ο λόγος ύπαρξής της είναι η ίδια δύναμη της συνήθειας που κρύβει αυτή την πραγματικότητα. Στην πραγματικότητα, η ίδια η ιδέα ότι υπάρχει πάντα κάτι καινούργιο δεν σημαίνει τίποτε άλλο παρά την αξίωση ότι τα γεγονότα ακολουθούν πάντα την ίδια σειρά, δηλαδή την αξίωση να εισάγουμε το συνηθισμένο στο ασυνήθιστο, το σταθερό στο ασταθές: πρόκειται πάντα για την ίδια, παλιά ιδέα μιας πάντα ταυτόσημης ανανεωτικής ώθησης. Όσον αφορά το ζήτημα που μας απασχολεί, αυτή η ιδέα είναι η άλλη όψη της αντίληψης του φασισμού ως «αιώνιου φαινομένου», ενός ορισμού που ίσως δεν είναι άστοχος αλλά πρέπει να χρησιμοποιείται με μεγάλη προσοχή, αφού ακριβώς ο φασισμός (είτε είναι «παλιός» είτε «νέος») είναι αυτός που ορίζει τις έννοιές του με το πρόθεμα *Ur-* [πρωταρχικό, αρχέγονο].

Κατά τη δεκαετία του 1970, όταν ο ιταλικός φασισμός (η συνέχεια του οποίου εκπροσωπήθηκε στο κοινοβούλιο από το Ιταλικό Κοινωνικό Κίνημα) επιβλήθηκε στην πολιτική σκηνή ως νέος φασισμός ή νεοφασισμός, ο μυθολόγος Φούριο Γέζι προσδιόρισε στο βιβλίο του *Cultura di destra* (*Κουλτούρα της δεξιάς*) «το πιο χαρακτηριστικό και διαδεδομένο στοιχείο της κουλτούρας της δεξιάς» ως μια «πραγματικά νεκρική ακινησία που παριστάνει την αιώνια ζωτική δύναμη». Παραπέμποντας στη φράση του Όσβαλντ Σπένγκλερ περί των «ιδεών χωρίς λέξεις», ο Γέζι χαρακτήρισε την ιδεολογία της δεξιάς ως μια «γλωσσική ή μυθολογική μηχανή» που λειτουργεί διασπείροντας ένα πυκνό δίκτυο κλισέ, στερεοτύπων, κοινοτοπιών, διατυπώσεων που φαίνονται σαφείς ακριβώς επειδή δεν χρειάζεται να γίνουν κατανοητές. Με αυτόν τον τρόπο, κάθε λέξη ανάγεται εδώ σε έναν απλό ενδιαμέσο αυτού που υπάρχει πριν από όλες τις λέξεις, σαν να παραπέμπει κάθε λέξη σε κάτι που δεν πρέπει να ειπωθεί, σε ένα μυστικό που πάντα μοιράζονταν τα υποκείμενα, και ως εκ τούτου τα ορίζει ως ανήκοντα σε μια συγκεκριμένη ομάδα.

Η μυθολογική μηχανή *υπαινίσσεται* πάντα έναν μύθο, κάτι που ανάγεται στο απώτατο παρελθόν (ταυτότητα, πατρίδα, καταγωγή, Αίμα και Γη). Με άλλα λόγια, προσφέρει αφηγήσεις του μύθου (μυθολογίες) που παραπέμπουν στον μύθο και ταυτόχρονα τον κρύβουν. Η μηχανή μάς δίνει τις μυθολογίες από τις οποίες είναι φτιαγμένη η επιφάνειά της και ταυτόχρονα υπαινίσσεται την μη επαληθεύσιμη παρουσία του μύθου στο εσωτερικό της. Κατά κάποιον τρόπο, αυτό το γλωσσικό και γνωστικό μοντέλο θυμίζει την περίφημη περιγραφή του Φουκώ για την πειθαρχική διάταξη του Πανοπτικού, όπου η μη επαληθεύσιμη παρουσία του φύλακα στο κέντρο του πύρ-

ρου εξασφαλίζει ότι οι κρατούμενοι αισθάνονται πάντα ελεγχόμενοι. Ομοίως, για τη λειτουργία της μυθολογικής μηχανής δεν είναι απαραίτητο να είναι βέβαιη η ύπαρξη του περιεχομένου της: αντίθετα, απαιτείται η ύπαρξη αυτή να είναι απλώς δυνατή, δηλαδή μη επαληθεύσιμη. Και αν στο μοντέλο του Μπένθαμ η καταναγκαστική συνθήκη αποκλείει αυστηρά τη δυνατότητα να μην πιστεύει κανείς καθόλου στην ύπαρξη του φύλακα, στην περίπτωση της μηχανής, δηλαδή ελλείψει καταναγκασμού, το να πιστεύει ή να μην πιστεύει κανείς στην ύπαρξη του μύθου δεν αποτελεί στην πραγματικότητα εναλλακτική επιλογή. Η πλήρης αποτελεσματικότητα της μηχανής αντιστοιχεί στην απόλυτη αδιαφορία της απέναντι στις διχοτομήσεις αληθές/ψευδές, πίστη/αμφισβήτηση. Αυτό που ισχυρίζεται ότι περιέχει πρέπει αντίθετα να είναι απλώς πιστευτό, όχι αναντίρρητα αληθινό αλλά πιθανώς αληθινό ή αληθοφανές. Για παράδειγμα, όσον αφορά τον αντισημιτικό ρατσισμό: όσοι πιστεύουν στα *Πρωτόκολλα των Σοφών της Σιών* ελάχιστα ενδιαφέρονται για την αυθεντικότητά τους. Η συνωμοσία δεν χρειάζεται να είναι αποδεδειγμένο γεγονός, αλλά απλώς μια πιθανότητα. Η μηχανή λοιπόν δεν λειτουργεί στο επίπεδο του πολιτικού ψεύδους και της πολιτικής δράσης που απαιτεί ψέματα: λειτουργεί στο επίπεδο της φήμης, η οποία, τρόπον τινά, επενεργεί στις πράξεις και τις επηρεάζει. Και αν «το σημείο πέρα από το οποίο το ψέμα γίνεται αντιπαραγωγικό» φτάνει πάντα, αν «η προσπάθεια να απαλλαγούμε από τα γεγονότα»¹ είναι τελικά αποτυχημένη, η μυθολογική μηχανή δεν διατρέχει αυτούς τους κινδύνους.

1. Hannah Arendt, «Lying in Politics. Reflections on the Pendragon Papers», στο *Crises of the Republic. Lying in Politics, Civil Disobedience, On Violence, Thoughts on Politics and Revolution*, Harcourt Brace & Co., 1972, σ. 7-12.

Η κουλτούρα της δεξιάς είναι επομένως εξ ορισμού κουλτούρα συνωμοσιολογίας. Με τους όρους του Γέζι, είναι η κουλτούρα ή η γλώσσα που φτιάχνεται από ιδέες χωρίς λέξεις, δηλαδή από υπαινικτικές λέξεις, με κεφαλαίο γράμμα: Έθνος, Οικογένεια... αλλά και: Ελευθερία, Επανάσταση.² Όπως εξηγεί ο Γέζι, «το μεγαλύτερο μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς, ακόμη και αυτών που σήμερα δεν επιθυμούν καθόλου να ανήκουν στη δεξιά, είναι κατάλοιπα της κουλτούρας της δεξιάς [...] Είναι ανώφελο και παράλογο να σκανδαλιζόμαστε από την παρουσία αυτών των καταλοίπων, αλλά είναι επίσης απαραίτητο να προσπαθήσουμε να καταλάβουμε από πού προέρχονται».³ Οι μυθολογίες μπορούν να αλλάζουν και να ανανεώνονται, αλλά η μηχανή συνεχίζει να λειτουργεί με τον δικό της τρόπο. Για να είμαστε πιο ακριβείς (και λίγο επαναληπτικοί), είναι ακριβώς η καινοτομία που κρύβει το ακίνητο κέντρο, που υπαινίσσεται τις απαρχές, το πολύ μακρινό ή μη επαληθεύσιμο παρελθόν. Επιπλέον, η μηχανή μπορεί να συγκριθεί με το Πανοπτικόν γιατί είναι το «αβγό του Κολόμβου»⁴ στην τάξη του ζητήματος που ο Καρλ Κερένι ονόμασε «τεχνικοποίηση του μύθου». Πραγματοποιεί

αυτόματα και με μέγιστη αποτελεσματικότητα την παραγωγή και εκμετάλλευση των μυθολογιών για πολιτικούς σκοπούς. Όπως γνωρίζουμε, οι πολιτικές μυθολογίες παράγονται για να επηρεάσουν τις μάζες· κατά συνέπεια η λειτουργία της μυθολογικής μηχανής δεν είναι παρά η παραγωγή της ίδιας της «μάζας». Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η μυθολογική μηχανή παράγει –ή συμβάλλει στην παραγωγή– του μαζάνθρωπου, και θα μπορούσαμε επίσης να την ορίσουμε ως ένα όργανο υποκειμενοποίησης ικανό να λειτουργεί σε μεγάλη κλίμακα.

Με αυτή την έννοια, η ιδεολογία της δεξιάς είναι πάντοτε παλιά και πάντοτε νέα, διότι οι μυθολογίες ανανεώνονται και αλλάζουν όταν χρειάζεται, στον θετικό ή αρνητικό πόλο της ασταμάτητης μηχανής: μυθολογίες περί ευημερίας και ασφάλειας, μυθολογίες περί ελευθερίας του λόγου, μυθολογίες περί απεριόριστης Πίστωσης ή Χρέους, μυθολογίες περί μεταναστών που «δηλητηριάζουν το αίμα της χώρας», μυθολογίες περί της Μεγάλης Αντικατάστασης και του αμερικανικού τρόπου ζωής, μυθολογίες περί της χριστιανικής ετεροφυλόφιλης οικογένειας και της Άριας Κληρονομιάς...

2.

Τι είναι η μάζα, δηλαδή το προϊόν και ταυτόχρονα το δρων υποκείμενο της μυθολογικής μηχανής; Το 1936 ο Βάλτερ Μπένγιαμιν περιέγραψε τις μάζες ως μικρή μπουρζουαζία, της οποίας η ουσία είναι καθαρά ψυχολογική:

η μάζα ως μια αδιαπέραστη, συμπαγής οντότητα, την οποία ο Λε Μπον και άλλοι έχουν κάνει αντικείμενο της «ψυχολογίας των μαζών» τους, είναι η μάζα της μικρής μπουρζουαζίας. Η μικρή μπουρζουαζία δεν

2. Furio Jesi, *Cultura di destra. Con tre inediti e un'intervista*, nottetempo, 2011, σ. 285. (Όσον αφορά τον όρο Επανάσταση, βλ. τις παρατηρήσεις του Γέζι για τη Ρόζα Λούξεμπουργκ και τον συγκεκριμένο πεσιμισμό της έναντι «της ουτοπίας περί μιας άπαξ διά παντός πετυχημένης επανάστασης», στο Furio Jesi, «Ο σωστός χρόνος της επανάστασης. Η Ρόζα Λούξεμπουργκ και τα προβλήματα της εργατικής δημοκρατίας», στο *Σπάρτακος: Η συμβολογία της εξέγερσης*, Ελευθεριακή Κουλτούρα, 2022, σ. 206.)

3. Ό.π.

4. (σ.τ.μ.) Μια φαινομενικά απλή αλλά ιδιοφυής λύση που είναι εξίσου αποτελεσματική ως προς την παραγωγή μύθων για την επιρροή των μαζών όσο και το Πανοπτικόν ως προς την λειτουργία της επιτήρησης.

είναι τάξη, είναι στην πραγματικότητα μόνο μια μάζα. Και όσο μεγαλύτερη γίνεται η πίεση που ασκείται πάνω της καθώς βρίσκεται ανάμεσα στις δύο ανταγωνιστικές τάξεις, την αστική τάξη και το προλεταριάτο, τόσο πιο συμπαγής γίνεται. Σε αυτή τη μάζα, το συναισθηματικό στοιχείο που περιγράφεται στην ψυχολογία των μαζών είναι πράγματι ένας καθοριστικός παράγοντας.⁵

Αυτή η μη τάξη, αυτή η συμπαγής μάζα ή μάζα καθεαυτή, αυτό το «κοινωνιολογικό έκτρωμα της φύσης», είναι το πλήθος των καταναλωτών που συγκεντρώνει η καπιταλιστική αγορά, των οποίων η περιστασιακή συνάθροιση, που χαρακτηρίζεται από αμοιβαίο ανταγωνισμό, είναι, για τα ίδια τα υποκείμενα, απλώς ανησυχητική: «σε αυτή τη μάζα, το συναισθηματικό στοιχείο που περιγράφεται στη ψυχολογία των μαζών είναι πράγματι ένας καθοριστικός παράγοντας – είτε εκδηλώνεται ως πολεμικός πυρετός, είτε ως μίσος για τους Εβραίους, είτε ως ένστικτο αυτοσυντήρησης».⁶ Αλλά αυτή η ανησυχητική εγγύτητα των ατόμων που είναι ουσιαστικά ξένα το ένα προς το άλλο μπορεί να εκλογικευτεί από τα ίδια ως «μοίρα» μέσα στην οποία η «φυλή επανενώνεται» (Μπένγιαμιν). Θα μπορούσαμε επίσης να πούμε ότι εκλογικεύεται ως ταυτότητα ή ως η ταυτότητα «του λαού». Οι εσωτερικές δυνάμεις αποσύνθεσης στρέφονται επομέ-

νως εναντίον του ξένου, ο οποίος γίνεται επίσης αντιληπτός ως «ο κρυφός εχθρός ανάμεσά μας».

Επιστρέφοντας στο σημείο αυτό στο μοντέλο του Γέζι, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η μυθολογική μηχανή λειτουργεί ως ένα εργαλείο ικανό να παράγει και να κατευθύνει αυτές τις δυνάμεις. Η ενεργός προέλευσή τους είναι η δύσκολη ή αδύνατη ενσωμάτωση του μεμονωμένου ατόμου στη συλλογικότητα, δηλαδή αυτό το αίσθημα αμοιβαίας επιθετικότητας μεταξύ των καταναλωτών, το οποίο δεν μπορεί και δεν πρέπει να κατευναστεί, αλλά αντίθετα να αξιοποιηθεί και να προσανατολιστεί προς έναν στόχο που η μηχανή είναι πάντα ικανή να κατασκευάσει. Προς αυτόν τον εχθρό κατευθύνεται μια μάζα, ένα απλό πλήθος, το οποίο όμως αυτοαποκαλείται λαός, δηλαδή υποτίθεται ότι έχει ενιαία βούληση. Ωστόσο, και πάλι με τον κίνδυνο της επανάληψης και του αυτονόητου, πρέπει να είμαστε σαφείς: η μάζα αυτή καθαυτή δεν είναι φυσικό φαινόμενο, είναι ένα ιστορικά προσδιορισμένο προϊόν. Είναι η μάζα των μεμονωμένων, απομονωμένων, εγωιστών καταναλωτών που ανταγωνίζονται μεταξύ τους αλλά είναι ενωμένοι στον χώρο της καπιταλιστικής αγοράς. Η μάζα που εκλογικεύει αυτή την κατάσταση και αναγνωρίζει τον εαυτό της ως «λαό» προκύπτει επομένως ως αποτέλεσμα περαιτέρω χειραγώγησης. Αυτό το έργο της κατασκευής πραγματοποιείται και ελέγχεται μέσω μυθολογικών προβολών (και μιας συνεκτικής πρακτικής εκφοβισμού και πειθούς) από τον κρατικό μηχανισμό: Ο «λαός» δεν είναι στην πραγματικότητα τίποτε άλλο από τους υποτελείς της κρατικής κυριαρχίας.

Αλλά από την άλλη πλευρά, η τέλεια μετατροπή της μάζας σε λαό δεν μπορεί ποτέ να επιτευχθεί, αφού η αγορά χρειάζεται πάντα καταναλωτές και ο αντιπαρα-

5. Walter Benjamin, «The Work of Art in the Age of Its Technological Reproducibility (Second Version)» στη συλλογή κειμένων *Selected Writings*, Volume 3, 1935-1938, Belknap Press, 2002, σ. 129. (σ.τ.μ.) Το συγκεκριμένο απόσπασμα που προέρχεται από μια υποσημείωση της δεύτερης εκδοχής του κειμένου του Μπένγιαμιν δεν έχει εξ' όσων γνωρίζουμε μεταφραστεί ξανά στα ελληνικά.

6. Ό.π.

θετικός και ανταγωνιστικός χαρακτήρας των τελευταίων έρχεται σε αντίθεση με τον ενιαίο χαρακτήρα του «λαού». Η εσωτερική σύγκρουση του πλήθους (ή ο αμοιβαίος ανταγωνισμός των επιμέρους υποκειμένων που συγκεντρώνει η καπιταλιστική αγορά), αντιστοιχεί έτσι στη διαρκώς άλυτη ένταση μεταξύ «μάζας» και «λαού». Με άλλα λόγια, πρόκειται για την αντιφατική τάση του πλήθους των ατόμων που αμφισβητούν ως καταπιεστικό και ανελεύθερο τον ίδιο τον μηχανισμό που τους συγκροτεί ως «λαό», δηλαδή ως την οργανωμένη μονάδα που επιδιώκουν να γίνουν, ακόμα και την ώρα που διαμαρτύρονται.

3.

Η μάζα –ή το πλήθος– είναι ένα διαιρεμένο ον και, όπως έχει επισημανθεί πολλές φορές, ένα εφήμερο ον («μια ακτίνα φωτός την ενώνει, μια νεροποντή τη διασκορπίζει», έγραφε ο Γκαμπριέλ Ταρντ – και ο Ελίας Κανέττι τον απηχούσε: «Η βροχή είναι η μάζα τη στιγμή της εκφόρτισης, και χαρακτηρίζει επίσης τη διάλυσή της».)⁷ Είναι όμως διαιρεμένο ον γιατί ο εφήμερος χαρακτήρας του εξαρτάται ακριβώς από την αξίωσή του να είναι διαρκές. Η καπιταλιστική οικονομία της αγοράς, με την κρατική της υπερδομή, είναι το ιστορικό *a priori* της ιδιότυπης, ασταθούς ή «ακοινώνητης κοινωνικότητάς» της. Γι' αυτόν τον λόγο, πρέπει επίσης να αναγνωρίσουμε εδώ την κλασική αντίθεση, που ανέδειξε ο Χομπς, μεταξύ του λαού και του πλήθους («το πλήθος εναντίον του λαού»). Όπως διαβάζουμε στο *De Cive* (XII, 8):

7. Βλέπε Gabriel Tarde, «Le Public et la foule» (1898) στο *L'Opinion et la foule*, PUF, 1989 [1901], σ. 39· Ελίας Κανέττι, *Μάζα και Εξουσία*, Ηριδανός, 1971, σ. 84.

Ο λαός είναι κάτι το ενιαίο, που έχει μία βούληση, και στο οποίο μπορεί να αποδοθεί μία πράξη. Τίποτα από αυτά δεν είναι σωστό να λέγεται για το πλήθος. Ο λαός κυβερνά σε όλες τις μορφές διακυβέρνησης. Διότι ακόμη και στις μοναρχίες ο λαός διοικεί: διότι ο λαός βούλεται διά της βουλήσεως ενός μόνον ανθρώπου· ενώ το πλήθος είναι οι πολίτες, δηλαδή οι υπήκοοι. Στη δημοκρατία και στην αριστοκρατία, οι πολίτες αποτελούν το πλήθος, αλλά η αρχή (court) είναι ο λαός. Και στη μοναρχία, οι υπήκοοι είναι το πλήθος, και (όσο κι αν φαίνεται παράδοξο) ο βασιλιάς είναι ο λαός. Οι απλοί άνθρωποι, όπως και όσοι δεν αναλογίζονται αυτές τις αλήθειες, λένε πάντοτε ότι ένας μεγάλος αριθμός ανθρώπων αποτελεί τον λαό, δηλαδή την πόλη. Λένε ότι η πόλη εξεγέρθηκε εναντίον του βασιλιά (πράγμα αδύνατο), και ότι ο λαός βούλεται ή όχι αυτό που οι γκρινιάρηδες και δυσारेστημένοι υπήκοοι βούλονται ή όχι, επικαλούμενοι τον λαό για να ξεσηκώσουν τους πολίτες εναντίον της πόλης, δηλαδή το πλήθος εναντίον του λαού.⁸

Παραθέσαμε παραπάνω την περίφημη διατύπωση του Καντ. Τώρα όμως πρέπει να θυμηθούμε και τα λεγόμενα του Καρλ Σμιτ όσον αφορά ακριβώς τη θεωρία του Χομπς και το πέρασμα από το πλήθος (δηλ. τη φυσική κατάσταση ή τον πόλεμο όλων εναντίον όλων) στον λαό (δηλ. την πολιτική κατάσταση): «οι άνθρωποι που συναθροίζονται σε αγωνιώδη εχθρότητα δεν μπορούν να ξεπεράσουν την εχθρότητα, την προϋπό-

8. Thomas Hobbes, *De Cive or The Citizen*, Appleton-Century-Crofts, 1949, σ. 135.

θεση της συνάθροισής τους».⁹ Επιπλέον, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η χομπσιανή αντίθεση έχει επίσης διατυπωθεί αρκετές φορές στην ιδιόλεκτο των πολιτικών κοινωνιολόγων. Αναφορικά με τη σύγχρονη δημοκρατία και την ψυχολογία των μαζών του Λε Μπον, αυτό έγινε έξοχα από τον Τέοντορ Γκάιγκερ:

Η δημοκρατία δεν είναι κατά κανένα τρόπο η κυβέρνηση των πολλών (οχλοκρατία), αλλά αντίθετα η κυβέρνηση όλων [...] Όταν ο Λε Μπον μιλάει ταυτόχρονα για την «εξουσία της δημοκρατίας» και την «εξουσία των μαζών», δεν κάνει τίποτε άλλο από το να συγχέει τον δήμο και το πλήθος (όχλο), τη δημοκρατία και το πεζοδρόμιο. Η δημοκρατία είναι ιδιαίτερα ασταθής στην πνευματική της δομή· μια ολιγαρχία δεν μπορεί να αναπτυχθεί με ιδιαίτερη επιτυχία υπό τις δημοκρατικές μορφές [...], ούτε μπορεί να προκύψει από αυτήν μια οχλοκρατία χωρίς να επηρεάσει τις δημοκρατικές μορφές. Στην πραγματική δημοκρατία, η οποία είναι εξαιρετικά σπάνια, δεν υπάρχει όχλος. Αυτός προκύπτει μόνο όταν η δημοκρατία αρχίζει να καταρρέει εξαιτίας του προβλήματος της ηγεσίας.

Σε μια δημοκρατία το σύνολο είναι φορέας μιας σχεδιασμένης, οργανωμένης και νόμιμης πολιτικής. Η πολιτική του πεζοδρομίου είναι μια πολιτική της μνησικακίας, υποκείμενα της οποίας είναι οι πολλοί, μια πολιτική της οποίας βασικό χαρακτηριστικό είναι ακρι-

βώς η απόρριψη της νόμιμης και συνταγματικής πολιτικής.

[...] Και το αίσθημα ότι κάθε δεσμός είναι απαραίτητο να μετατραπεί κάποτε σε δουλεία οδηγεί στην άρνηση του συνειδητού δεσμού, του νομικού συστήματος εν γένει. Όλες οι μάζες είναι αναρχικές. Στο πνεύμα του Τέννις (Tönnies), θα μπορούσαμε να πούμε: είναι η επιστροφή στη βούληση εκείνων που απελπίζονται από την αυθαιρεσία – και το προφανές παράδοξο αυτής της βούλησης είναι η κοινωνιολογική τραγωδία των μαζών.¹⁰

Αν, όπως έχει παρατηρηθεί, η πλήρης μετατροπή της μάζας σε λαό είναι ανέφικτη, εκφράσεις όπως «παράδοξο», «κοινωνιολογική τραγωδία» περιγράφουν –στο ίδιο λογικό σχήμα– ένα άλυτο αδιέξοδο. Στην πραγματικότητα, έχουμε να κάνουμε με τις δύο όψεις του ίδιου νομίσματος: η *φωνή του λαού* δεν θα είναι ποτέ ένας στασιαστικός ψίθυρος, ακριβώς επειδή η *μάζα* δεν θα αποτελέσει ποτέ μια *ενότητα*, επειδή ένα *πλήθος ατόμων που συγκεντρώνονται μαζί* δεν θα αποκτήσει ποτέ, τελικά, μια *ενιαία φωνή*. Επομένως, ο «λαός» ως αποτελεσματική έννοια της κρατικής λογικής υπάρχει παραδόξως, διότι το πλήθος δεν θα γίνει ποτέ λαός. Είναι, συνεπώς, απολύτως λογικό και αναγκαίο ότι, από τη σκοπιά του καπιταλισμού, η προσπάθεια αντιμετώπισης αυτής της κατάστασης είναι ο ατομικιστικός αναρχο-καπιταλισμός. Το γεγονός ότι αυτή η ιδεολογία αντιδρά στη συνειδητοποίηση από τη μάζα του τραγικού της παράδοξου φαίνεται από την πρώτη κλαψιάρικη δήλωσή της:

9. Carl Schmitt, *Der Leviathan in der Staatslehre des Thomas Hobbes*, Hohenheim Verlag, 1982, σ. 51. Δυστυχώς, γνωρίζουμε από ποια πολιτική σκοπιά ο Σμιτ πραγματοποίησε την κριτική ανάλυση του Λεβιάθαν το 1938.

10. Theodor Geiger, *Die Masse und ihre Aktion: ein Beitrag zur Soziologie der Revolutionen*, Ferdinand Enke, 1926, σ. 44, 101.

«το κράτος δεν είμαστε “εμείς”». ¹¹ Όταν η θεμελιώδης δήλωση του αναρχισμού («το κράτος είναι εκείνη η οργάνωση της κοινωνίας που επιχειρεί να διατηρήσει το μονοπώλιο της χρήσης της βίας και της ισχύος σε μια δεδομένη εδαφική περιοχή» ¹²) συνδυάζεται με τη διευκρίνιση ότι «το κράτος ζει αναγκαστικά από την υποχρεωτική δήμευση του ιδιωτικού κεφαλαίου και [...] είναι βαθιά και εγγενώς αντικαπιταλιστικό» ¹³ είναι προφανές ότι ούτε το κράτος ούτε η αναρχία, αλλά το Κεφάλαιο αποτελεί την πραγματική πηγή αυτού του ψιθύρου στην προσπάθειά του να μετατρέψει την ίδια την αδυναμία του σε δύναμη, την προβληματική του διάσπαση σε δυσαρμονικές ατομικές φωνές σε λύση του προβλήματός του. Φυσικά, αυτό το μαγικό τέχνασμα μπορεί να έχει κάποια επιτυχία μόνο στο πεδίο του Κράτους.

Από την άλλη πλευρά, στην αδυναμία συγκρότησης των αμοιβαία ανταγωνιστικών υπηκόων σε λαό, μπορεί κανείς να απαντήσει –όπως έκανε ο Σμιτ– μόνο προσφέροντας τον μύθο της ταυτότητας του λαού και της ταυτότητας του εχθρού: θα μπορούσε κανείς να πιστέψει ότι αυτή η απάντηση δίνεται με καλή πίστη, καθώς προέρχεται από εκείνους που δεν μπορούν παρά να πιστεύουν στον λαό. Ωστόσο, είναι η απάντηση της προληπτικής αντεπανάστασης, δηλαδή εκείνων που, τρομαγμένοι ή όχι, εμπιστεύονται τη δύναμη του κρατικού μηχανισμού και οφείλουν να τον διαφυλάξουν με κάθε κόστος. Οι δύο πόλοι, μάζα και λαός, δεν είναι στην πραγματικότητα τίποτε παραπάνω από τους δύο λειτουργικούς πόλους (με περισσότερο ή λιγότερο λανθάνουσα ένταση μεταξύ τους)

του κρατικού μηχανισμού: η σταθερή διατήρηση της ικανότητας διακυβέρνησης στο ενίοτε πολύ ταραγμένο πεδίο της έντασής τους είναι η ιδιότητα που αποδίδουμε στον ίδιο τον όρο της κυβέρνησης ή της «τέχνης του κυβερνάν».

Τα δύο ιστορικά καθορισμένα και συνεργαζόμενα άκρα αυτού του συνεχώς τανυζόμενου συστήματος είναι:

- η επικράτηση του δήμου, δηλαδή της οργανωμένης και νόμιμης δημοκρατίας με την έννοια του Γκαίγκερ.
- η επικράτηση του όχλου, δηλαδή της διαλυτικής τρέλας της μάζας, η οποία όμως αναγκαστικά λαμβάνει τη μορφή του κράτους, αυτή τη φορά ολοκληρωτικού.

Το τελευταίο αποτελεί αδιάψευστο τεκμήριο, κάτι που είχε ήδη καταστεί προφανές στον Ορτέγα ι Γκασέτ:

προκαλεί κατάπληξη το γεγονός ότι ο Μουσολίνι αναγγέλλει ως συγκλονιστική ανακάλυψη που μόλις έγινε στην Ιταλία, τη θέση: «Όλα για το κράτος, τίποτα έξω από το κράτος, τίποτα ενάντια στο κράτος». Αυτό και μόνο θα αρκούσε για να αποκαλύψει ότι ο φασισμός είναι ένα τυπικό κίνημα μαζανθρώπων.

Ο Μουσολίνι βρήκε ένα κράτος θαυμάσια οικοδομημένο – όχι από τον ίδιο, αλλά ακριβώς από τις ιδέες και τις δυνάμεις που καταπολεμά: από τη φιλελεύθερη δημοκρατία. Περιορίζεται στο να το χρησιμοποιεί αδίστακτα...

11. Murray N. Rothbard, *Anatomy of the State*, Ludwig von Mises Institute, [1974] 2009, σ. 11.

12. Ό.π.

13. Ό.π. σ. 42.

[...] Μέσω του κράτους, μιας ανώνυμης μηχανής, οι μάζες ενεργούν για τον εαυτό τους.¹⁴

Αυτή η ενέργεια, πραγματικά χαρακτηριστική των μαζών, σίγουρα δεν αρνείται αλλά επιβεβαιώνει και φέρνει την «τραγωδία» τους στα άκρα. Ταυτισμένες πλέον μυθικά με τον λαό και το κράτος, οι μάζες, πιστεύοντας σε αυτόν τον μύθο, δεν μπορούν πλέον παρά να στραφούν εναντίον του εαυτού τους, κυριευμένες από την τρέλα του πολέμου, σε μια δυναμική που είναι ταυτόχρονα καταστροφική και αυτοκαταστροφική.

4.

Θα διατυπωθεί η αντίρρηση ότι αυτή η συνοπτική σκιαγράφηση αναδεικνύει στην καλύτερη περίπτωση ορισμένες πτυχές του παλαιού φαινομένου του εικοστού αιώνα, αλλά η Νέα Δεξιά είναι κάτι πολύ διαφορετικό, όπως ακριβώς ισχύει ότι ο καπιταλισμός δεν παραμένει ο ίδιος στο πέρασμα των αιώνων.

Ας δούμε λοιπόν τις σημερινές συνθήκες. Έχει επανειλημμένα αναφερθεί ότι ο δημοκρατικός φιλελευθερισμός καταρρέει και ότι στη θέση του αναδύονται δύο νέες μορφές: από τη μία πλευρά, η αντιφιλελεύθερη ή ταυτοτική δημοκρατία χωρίς δικαιώματα (π.χ. η Ουγγαρία του Όρμπαν), από την άλλη ο αντιδημοκρατικός παγκόσμιος φιλελευθερισμός (ριζοσπαστικός ευρωπαϊκός ή αμερικανικός νεοφιλελευθερισμός). Όπως έχει επίσης πολύ πρόσφατα και εύστοχα παρατηρηθεί, η κατάσταση αυτή δεν αντιστοιχεί σε μια πραγματική διχοτόμηση μεταξύ των δύο συστημάτων αλλά σε μια

«διπολική ισορροπία».¹⁵ Από την πλευρά μας, μπορούμε να εξάγουμε το συμπέρασμα ότι αυτή η ισορροπία, που οδηγείται επικίνδυνα στο ακραίο σημείο της σύγκρουσης, είναι πράγματι δυνατή μέσα στο πλαίσιο που έχει κατασκευάσει η ίδια η φιλελεύθερη δημοκρατία (ένα πλαίσιο που μόνο μια πραγματικά διχοτομημένη κατάσταση θα εξαφάνιζε από το προσκήνιο). Η διπολική ισορροπία, ωστόσο, το διατηρεί και επιπλέον υφίσταται στο εσωτερικό των δύο συστημάτων, τα οποία έτσι υπόκεινται σε αλληλεπιδράσεις, επιβεβαιώνοντας με τη μία ή την άλλη έννοια το παράδοξο της μάζας: η δημοκρατία χωρίς δικαιώματα πρέπει να ενισχύσει την άμυνά της (αυταρχική και αστυνομική) απέναντι στις πιέσεις μιας λανθάνουσας δημοκρατικής μάζας· η αντιφιλελεύθερη δημοκρατία, από τη μεριά της, δεν είναι εσωτερικά ειρηνευμένη, ούτε και τα τελευταία υπολείμματα των φιλελεύθερων δημοκρατιών (σκεφτείτε μόνο την τρέχουσα νεοναζιστική απειλή στη Γερμανία).

Ο ετερόδοξος μαρξιστής Μπένγιαμιν παρέπεμψε το 1936 στον παλιό, αντιδραστικό Λε Μπον. Σύμφωνα με την ίδια λογική, ίσως μπορούμε ακόμα να υπενθυμίσουμε τον Ορτέγα ι Γκασέτ και τον «senorito satisfecho» του:¹⁶ η δυσaréσκεια είναι μια πολυτέλεια που μπορεί να αντέξει ο αυτοϊκανοποιημένος άνθρωπος· είναι απλώς το αρνητικό σημάδι στη ζυγαριά της ικανοποίησης, το οποίο μπορεί να φθάσει (και αυτό χωρίς καμιά αντίφαση) ακόμη και στο άκρο της πραγματικής φτώχειας. Η χρόνια δυσανεστική μάζα, η οποία γκρινιάζει εναντίον του κράτους, είναι πάντοτε και μόνο η μάζα-λαός που παραδόξως ενώνεται μέσα

15. Massimo De Carolis, *Convenzioni e governo del mondo*, Quodlibet, 2023, σ. 180.

16. José Ortega y Gasset, *La rebelión de las masas*, Esapa-Calipe, Μαδρίτη 1979, σ. 130 κ.ε., *The Revolt of the Masses*, ό.π., σ. 97 κ.ε.

14. José Ortega y Gasset, *The Revolt of the Masses*, Norton & Company, 1994 [1960], σ. 89-90.

από τις αμοιβαίες διαφωνίες και πάντοτε στρέφεται με περισσότερο ή λιγότερο βίαιο και ξεκάθαρο τρόπο εναντίον των πιο αδύναμων, των έσχατων της γης, τόσο όταν διεκδικεί δημοκρατικά τα «δικά της» πολιτικά δικαιώματα ή ακόμη και τα δικαιώματα του καπιταλιστικού ατόμου εναντίον της υπερβολικής εξουσίας του κράτους, όσο και, στον αντίποδα, όταν ψηφίζει ακροδεξιά κόμματα ή ακόμη και όταν εξαπολύει τη βία της εντασσόμενη σε φασιστικές ομάδες. Η μικροαστική μάζα των ικανοποιημένων-δυσανεστημένων καταναλωτών που τρέφεται από την «κουλτούρα της δεξιάς» δεν θα βιώσει ποτέ μια κατάσταση πραγματικής αντίφασης. Ταυτόχρονα –και αυτή είναι η παράδοξη, ή ακόμη και τραγική της πτυχή– πρέπει πάση θυσία να εμποδίσει την ωρίμανση της πραγματικής αντίφασης. Για το πλήθος των δυσανεστημένων και ανασφαλών καταναλωτών που διαμαρτύρονται ή γκρινιάζουν εναντίον του κράτους, οι αλυσίδες δεν θα μπορούσαν στην πραγματικότητα ποτέ να είναι ριζικές.¹⁷ Και οι αλυσίδες δεν θα είναι ποτέ ριζικές όσο η μηχανή παραπέμπει σε ιδέες χωρίς λέξεις, διαδίδοντας αντικρουόμενες –αλλά γι' αυτό τελικά συνεκτικές– μυθολογίες (Πατρίδα, Γη, Παράδοση, Ταυτότητα... αλλά επίσης: Δημοκρατία, Ελευθερία, Δικαιώματα, Πρόοδος...).

17. (σ.τ.μ.) Εδώ ο συγγραφέας παραπέμπει στο έργο του Μαρξ, *Εισαγωγή στην Κριτική της Χεγκελιανής Φιλοσοφίας του Δικαίου* (Εκδόσεις Παπαζήση, 1990): «Πού βρίσκεται λοιπόν η θετική δυνατότητα της γερμανικής χειραφέτησης; Απάντηση: Στο σχηματισμό μιας τάξης με ριζικές αλυσίδες (...) που είναι με μια λέξη η πλήρης απώλεια του ανθρώπου και έτσι μπορεί να κερδίσει τον εαυτό της μόνο με την πλήρη επανάκτηση του ανθρώπου. Αυτή η διάλυση της κοινωνίας ως μιας ιδιαίτερης κάστας είναι το προλεταριάτο» (σ. 110). Με άλλα λόγια υπονοεί ότι η μάζα-λαός δεν μπορεί με αυτόν τον τρόπο να μετατραπεί σε προλεταριάτο.

5.

Οι έννοιες της τάξης, της επαναστατικής τάξης, της ταξικής πάλης, τις οποίες ο Μπένγιαμιν αντιπαρέθεσε στην έννοια του φασιστικού πλήθους, απολαμβάνουν ελάχιστη αποδοχή σήμερα. Ωστόσο, θα μπορούσε να απαντήσει κανείς ότι το λάθος βρίσκεται στο βλέμμα: οι «ριζικές αλυσίδες» δεν μπορούν και δεν πρέπει να εμφανιστούν από την κυρίαρχη σκοπιά των μαζών ή της «πλανητικής μικροαστικής τάξης στην οποία διαλύονται όλες οι παλιές κοινωνικές τάξεις».¹⁸

Από την άλλη πλευρά, θα πρέπει να αναρωτηθούμε αν το ερμηνευτικό μας πλαίσιο είναι χρήσιμο ή εντελώς άχρηστο για την κατανόηση του ζητήματος της «Νέας Δεξιάς», ή μάλλον της ίδιας της καινοτομίας της. Αυτή η ανικανότητα θα μπορούσε στην πραγματικότητα να οφείλεται στην επιρροή της μυθολογικής μηχανής. Ο κίνδυνος, για τον οποίο προειδοποίησε ο ίδιος ο Γέζι, είναι να πάρουμε το μοντέλο πολύ σοβαρά, και ως εκ τούτου να γοητευτούμε παραδόξως από αυτό.

Ας προσπαθήσουμε να επιστρέψουμε και πάλι υπό αυτή την οπτική στην τρέχουσα συγκυρία και ας αναφερθούμε σε ένα παράδειγμα που προέρχεται από την πολύ πρόσφατη ειδησεογραφία. Σε ένα άρθρο που δημοσιεύτηκε πριν από μερικές εβδομάδες (στο τεύχος Απριλίου της *Le monde diplomatique*), ο Γαλλοϊσραηλινός αρθρογράφος Μάριους Σατνέρ σχολίασε τα λόγια που χρησιμοποίησε ο Μπενιαμίν Νετανιάχου μετά την 7η Οκτωβρίου, και κυρίως το ζήτημα της ουσιαστικής, πραγματικής καινοτομίας τους. Όπως είναι γνωστό, «σε μια συνέντευξη Τύπου στο Τελ Αβίβ στις 28

18. Giorgio Agamben, *The Coming Community*, University of Minnesota Press, 2007 [1993], σ. 63.

Οκτωβρίου 2023 και σε μια επιστολή της 3ης Νοεμβρίου προς τους στρατιώτες του IDF, όπου επαίνεσε τον «αγώνα τους εναντίον των δολοφόνων της Χαμάς», ο Ισραηλινός πρωθυπουργός ανέφερε το χωρίο από το Δευτερονόμιο (25.17): «Θυμηθείτε τις σας έκαναν οι Αμαληκίτες». Η χρήση αυτής της ρητορικής αντιστοιχεί προφανώς στην αξίωση επιβεβαίωσης του καινοφανούς ή πρωτόγνωρου χαρακτήρα της συνεχιζόμενης σύγκρουσης, δίνοντάς της «θρησκευτική χροιά». Αλλά ακριβώς απέναντι σε αυτή την αξίωση ο Σατνέρ αποκατέστησε την ισχύ της αρχής της πραγματικότητας. Στην πραγματικότητα, όπως επισημαίνει, «μια τέτοια γλώσσα [...] προϋπήρχε της αντίδρασης στις φρικαλεότητες της Χαμάς την 7η Οκτωβρίου». Οι ισραηλινές αρχές χρησιμοποίησαν αυτή τη ρητορική εδώ και αρκετά χρόνια, «αν και λιγότερο εμφανώς»:

κατά τη διάρκεια της επιχείρησης Χυτό Μολύβι το 2008-09, ο αρχιραββίνος του IDF Αβιχάι Ρόντζκι (Avichai Rontzki) προέτρεψε τους στρατιώτες του «στρατού του Θεού» να μην δείξουν κανένα έλεος προς τον εχθρό, επικαλούμενος τους πολέμους κατάκτησης της Χαναάν, της Γης της Επαγγελίας. Και το 2014, κατά τη διάρκεια της επιχείρησης Προστατευτική Αιχμή στη Γάζα, ο στρατηγός Οφέρ Γούνιντερ (Ofer Winter) [...] έγραψε σε επίσημο ανακοινωθέν: «Η ιστορία μάς διάλεξε να ηγηθούμε της μάχης κατά του τρομοκρατικού εχθρού της Γάζας, ο οποίος κακοποιεί, βλασφημεί και καταριέται τον Θεό των [αμυντικών] δυνάμεων του Ισραήλ». Τότε, τέτοιου είδους δηλώσεις από έναν υψηλόβαθμο

στρατιωτικό προκάλεσαν σκάνδαλο και οδήγησαν στη διακοπή της στρατιωτικής του καριέρας.¹⁹

Φαίνεται λοιπόν ότι η «καινοτομία» συνίσταται στο εξής: για να ξεδιπλωθεί με τον πιο κραυγαλέο τρόπο η πολιτικοθρησκευτική ρητορική πρέπει να έρθει η κατάλληλη στιγμή. Αυτή τη στιγμή προσέφερε η πρωτοφανής βία της επίθεσης της 7ης Οκτωβρίου, η οποία έχει επίσης έναν αναμφισβήτητο μυθολογικό χαρακτήρα, αντίθετο και ανάλογο.

Στην ίδια σελίδα της εφημερίδας, η Ανν Γουέλες αναφέρεται στον ιστορικό του Ιουδαϊσμού Αμνόν Ραζ-Κρακότζκιν (Amnon Raz-Krakotzkin), συγγραφέα του βιβλίου *Exil et souveraineté*. Υπενθυμίζοντας μεταξύ άλλων την προειδοποίηση του Γκέρσομ Σόλεμ (Gershom Scholem) για τους κινδύνους και την αμφισημία της χρήσης της σύγχρονης εβραϊκής ως εθνικής γλώσσας, ο Ραζ-Κρακότζκιν επισημαίνει ότι η ιδεολογία των ακροδεξιών εποίκων (που σήμερα εκπροσωπείται από την υπερεθνικιστική θρησκευτική πτέρυγα της ισραηλινής κυβέρνησης) συνάδει με μια μακροπρόθεσμη πολιτική στάση, δηλαδή με την εκμετάλλευση του ιουδαϊσμού που εφαρμόζει ο σιωνισμός για τους σκοπούς του κοσμικού μεσσιανισμού του. Η συμπεριφορά των εποίκων –έγραψε– «δεν διαφέρει από εκείνη των κοσμικών σιωνιστών· απλώς την οδήγησαν στη λογική της κατάληξης».²⁰

19. Marius Schattner, «The biblical pretexts of the far right for mass expulsion», *Le Monde diplomatique* (Απρίλιος 2024), σ. 10.

20. Anne Waeles, «Zionism's cooption of Judaism», στη *Le Monde diplomatique* (Απρίλιος 2024), σ.10. Βλ. επίσης Amnon Raz-Krakotzkin, *Exil et souveraineté. Judaïsme, sionisme et pensée binationale*, La Fabrique, 2007.

6.

Σε αυτό το σημείο, για να διατυπώσουμε ένα συμπέρασμα, ας ξαναγυρίσουμε στην εξέταση του μοντέλου της «μυθολογικής μηχανής» και ας προσπαθήσουμε να στρέψουμε το βλέμμα μας από τις σημερινές ειδήσεις στις χθεσινές.

Σε ένα άρθρο που δημοσιεύτηκε το 1968 με τίτλο *Οι Άραβες και το Ισραήλ: Πολιτικός και πνευματικός σιωνισμός*, ο Γέζι εξέφρασε την επιφυλακτικότητά του απέναντι στην εξάρτηση του πνευματικού σιωνισμού από το κράτος ως το μέσο ή το μονοπάτι προς τον πνευματικό στόχο της Σιών. Εξέφρασε την αμφιβολία ότι αυτή η πορεία προς τον πνευματικό στόχο της τελειότητας θα έβρισκε ανάχωμα και θα σταματούσε ακριβώς στο κράτος του Ισραήλ, το οποίο όπως όλα τα κράτη ήταν και παραμένει αναπόδραστα εμπλεκόμενο σε ένα πολύπλοκο παιχνίδι πολιτικών συμφερόντων. Πέραν αυτού, ο Γέζι άσκησε επίσης δριμύεια κριτική στον πολιτικό σιωνισμό, ο οποίος, όντας ξένος προς τη θρησκεία, αντλούσε προπαγανδιστικά στοιχεία από αυτήν. Σε αυτό το πλαίσιο, εξέφρασε την

απέχθειά του απέναντι σε κάθε πολιτική εκμετάλλευση των μύθων ή των θρησκευτικών πεποιθήσεων, [...] την απέχθειά του απέναντι στη συμπεριφορά ανδρών όπως του Νταβίντ Μπεν Γκουριόν, ενός πολυμαθή γνώστη των βιβλικών κειμένων, αλλά διαβόητου κοσμικιστή, ο οποίος είναι πρόθυμος –όταν το απαιτεί η πολιτική σκοπιμότητα– να φορέσει το τελετουργικό κιπά και να προσευχηθεί δημοσίως.²¹

21. Furio Jesi, «Gli Arabi e Israele. Sionismo politico e spiritual», *Resistenza. Giustizia e libertà* (Μάρτιος 1968), σ. 3.

Αν η ανησυχία μας σήμερα για τη ρητορική του Νετανιάχου μοιάζει με το αίσθημα αποστροφής που ένιωσε ο Γέζι πριν από σχεδόν εξήντα χρόνια, δεν είναι επειδή είναι παλιά και όχι νέα. Αν συμβαίνει αυτό, είναι επειδή χθες όπως και σήμερα η μηχανή λειτουργεί με την αναγωγή των τρέχοντων ιστορικών γεγονότων σε ένα μυθικό παρελθόν, δηλαδή με τη μετατροπή του σημερινού εχθρού σε «προαιώνιο εχθρό». Με αυτόν τον τρόπο, προβάλλει αυτό το πρωταρχικό [Ur] παρελθόν στην επικαιρότητα του παρόντος για να την κατασκευάσει. Με αυτόν τον τρόπο, και πάλι, η κουλτούρα της δεξιάς –«μια πραγματικά νεκρική ακινησία που παριστάνει την αιώνια ζωτική δύναμη»– δεν έπαψε ποτέ να ανανεώνεται.

Με άλλα λόγια, η μηχανή λειτουργεί χειραγωγώντας τον ιστορικό χρόνο: κάνει συνεχώς την καινοτομία να παρουσιάζεται τιθέμενη σε σχέση με ένα αιώνιο φαινόμενο. Είναι επομένως ανίκητη ή άτρωτη; Το να θέσει κανείς αυτό το ερώτημα σημαίνει κατά μία έννοια ότι έχει ήδη ενεργοποιησει τον μηχανισμό και, επομένως, ότι έχει ουσιαστικά παραδοθεί στη μαγευτική του δύναμη. Αντίθετα, όπως έχει επισημάνει ο Γέζι, «είναι απαραίτητο να καταστραφούν όχι οι ίδιες οι μηχανές, οι οποίες θα ανασχηματίζονταν όπως τα κεφάλια της Ύδρας, αλλά μάλλον η κατάσταση που καθιστά τις μηχανές πραγματικές και παραγωγικές. Η δυνατότητα αυτής της καταστροφής είναι αποκλειστικά πολιτική...».²²

Η απάντηση στο ζήτημα της καινοτομίας της δεξιάς, καθώς και στο πρόβλημα και τους κινδύνους της Νέας δεξιάς, βρίσκεται στο ζητούμενο της καταστροφής. Κάθε καταστροφή που παραμένει εσωτερική στη λειτουργία της μηχανής είναι στην πραγμα-

22. Furio Jesi, «Knowability of the Festival», στο *Time and Festivity: Essays on Myth and Literature*, Seagull, 2021, σ. 91.

τικότητα καταδικασμένη στην αποτυχία, στην ανικανότητα, στη μνησικακία ή στη θυσία του εαυτού και των άλλων (πολεμικός πυρετός, μίσος για τους «ξένους» κ.ο.κ.). Ωστόσο, είναι δυνατόν να μην αιφνιδιαζόμαστε από την παρουσία καταλοίπων της κουλτούρας της Δεξιάς, ακόμη και εκεί που θα τα περιμέναμε λιγότερο. Είναι δυνατόν να αναλύσουμε τη λειτουργία της μηχανής και, κατά συνέπεια, να δούμε επίσης ποιες είναι οι συνθήκες αυτής της λειτουργίας. Τέλος, και συνακόλουθα, είναι δυνατόν να μην είμαστε αλληλέγγυοι με αυτές τις συνθήκες και με τον ρόλο που μας αναθέτουν. Μόνο αυτή η δυνατότητα συγκλίνει με έναν *πραγματικά νέο* τύπο αλληλεγγύης, ο οποίος θα είναι πραγματικά και θετικά καταστροφικός.

